

„BALTAGUL”

DE MIHAIL SADOVEANU

PROF. PAULA-LIVIA VORNICEANU
LICEUL TEORETIC „ION NECULCE”
TÂRGU FRUMOS

Introducere

- Romanul „Baltagul” de Mihail Sadoveanu este „probabil singurul roman obiectiv” (Nicolae Manolescu) al scriitorului și aduce o formulă românească inedită în peisajul epicii interbelice: polimorfismul structurii, în sensul că poate fi interpretat drept roman monografic, roman de dragoste, roman polițist și bildungsroman.

Încadrare în specia literară

- **Romanul** este o creație epică în proză, de mari dimensiuni, cu acțiune complexă, desfășurată pe mai multe planuri, în timp și spațiu precizate, antrenând un număr mare de personaje puternic individualizate și oferind o imagine amplă asupra vieții. Romanul „Baltagul” aparține **tradiționalismului interbelic** prin temă, prin motive literare (botezul, nunta, înmormântarea) și prin valorificarea mitului transhumanței.

Temă literară

- Din punctul de vedere al **tematicii**, opera literară „Baltagul” prezintă monografia satului moldovenesc de la munte, lumea arhaică a păstorilor, având în prim-plan căutarea și pedepsirea celor care l-au ucis pe Nechifor Lipan. Pentru elucidarea adevărului și săvârșirea dreptății, Vitoria reconstituie drumul parcurs de bărbatul său, însoțită de Gheorghită, fiul lor. Roman al perioadei de maturitate, marile **teme sadoveniene** se regăsesc aici: viața pastorală, natura, miturile, iubirea, arta povestirii, înțelepciunea.

Viziunea despre lume

- Romanul este axat pe două coordonate fundamentale: aspectul realist (reconstituirea monografică a lumii pastorale și căutarea adevărului) și aspectul mitic (sensul ritual al gesturilor personajului principal).
- Eroina, Vitoria, reconstituie evenimentele ce au condus la moartea bărbatului ei (intrigă polițistă), ceea ce se transpune într-o dublă aventură: a cunoașterii lumii și a cunoașterii de sine. Pentru Gheorghiuță, călătoria are rol educativ, de inițiere a tânărului (bildungsroman). Nechifor, personaj secundar, prezentat indirect, aparține planului mitic. În timp ce îl caută, Vitoria parcurge simultan două lumi: spațiul real, dar și o lume „de semne și minuni”, al căror sens ea știe să-l descifreze.

Semnificația titlului

- **Titlul** este alcătuit din substantivul comun „Baltagul”, în sens denotativ acesta reprezentând un topor cu două tăișuri, iar în sens conotativ un obiect simbolic, ambivalent: armă a crimei și instrument al actului justițiar, reparator.

Structură și compoziție

- **Narațiunea** se face la persoană a III-a, iar naratorul omniprezent și omniscient reconstituie în mod obiectiv, prin tehnică detaliului și prin observație, lumea satului de munteni și acțiunile Vitoriei.
- În ceea ce privește **tehnicile narative**, secvențele sunt legate prin înlănțuire și prin alternanță.
- **Modurile de expunere** se îmbină armonios, în sensul că narațiunea preponderentă, este nuanțată de pasaje descriptive, ce fixează diferite aspecte ale cadrului sau elemente de portret fizic individual (de exemplu, portretul Vitoriei sau al lui Gheorghită) și colectiv (muntenii), și de secvențele dialogate sau de replici ale Vitoriei.

Cronotop

- **Timpul** derulării acțiunii este precizat prin repere temporale: „aproape de Sf. Andrei”, „în Postul Mare”, „10 martie”, iar **spațiul** acțiunii este satul Măgura Tarcăului (imaginat de către romanicer) și localitățile ce constituie traseul urmat de Vitoria împreună cu Gheorghită, alcătuit din toponime existente pe hartă, fapt ce conferă veridicitate romanului realist: „Dorna”, „Broșteni” etc.

Structură

- Romanul este **structurat** în 16 capitole cu acțiune desfășurată cronologic, urmărind momentele subiectului.

Subiectul romanului

- **Prima parte** urmărește frământările Vitoriei în așteptarea soțului ei și pregătirea de drum, incluzând expozițiunea și intriga.

Subiectul romanului

- Partea a doua conține desfășurarea acțiunii și relevă drumul parcurs de Vitoria și Gheorghită în căutarea lui Nechifor Lipan. Ei reconstituie traseul acestuia, făcând o serie de popasuri. De asemenea, întâlnesc o cumetrie și o nuntă, iar succesiunea acestor mari momente din viața omului îi dă de gândit Vitoriei și anticipează înmormântarea din final. Întrebând din sat în sat, ea își da seama că soțul ei a dispărut între localitățile Suha și Sabasa. Cu ajutorul câinelui regăsit, Lupu, munteanca descoperă într-o râpă rămășițele lui Lipan, în dreptul Crucii Talienilor.

Subiectul romanului

- A treia parte prezintă sfârșitul drumului: ancheta poliției, înmormântarea, parastasul lui Lipan Nechifor și pedepsirea ucigașului.

Subiectul romanului

- Punctul culminant este momentul în care Vitoria reconstituie cu fidelitate scena crimei, surprinzându-i chiar și pe ucigașii Ilie Cuțui și Calistrat Bogza. Primul își recunoaște vina, însă al doilea devine agresiv, este lovit de Gheorghită cu baltagul lui Nechifor și sfâșiat de câinele Lupu, făcându-se astfel dreptate.

Subiectul romanului

- Deznodământul îl surprinde pe Bogza, care-i cere iertare „femeii mortului” și își recunoaște fapta.

Caracterizarea personajului principal

- **Personajul principal**, Vitoria, este o femeie puternică, hotărâtă, curajoasă și lucidă. Aparținând lumii arhaice, patriarhale, Vitoria transmite copiilor respectul tradiției, este refractară la noutățile civilizației („În tren ești olog, mut și chior.”) și contribuie prin călătorie la maturizarea lui Gheorghită. Soție iubitoare, pornește hotărâtă în căutarea bărbatului ei care „era dragostea ei de douăzeci și mai bine de ani”. Respectă obiceiurile de cumetrie și de nuntă și veghează la îndeplinirea rânduielilor din ritualul înmormântării: priveghiul, drumul la cimitir, bocitul, slujba religioasă, pomana, praznicul. Țipătul de dinaintea coborârii coșciugului și gesturile concentrează iubirea și durerea pierderii soțului.

Caracterizarea personajului principal

- Caracterizarea indirectă, prin fapte și limbaj, dezvăluie inteligență nativă și stăpânire de sine, evidențiate pe drum, dar mai ales la parastas, când demască ucigașii. Astfel, ancheta începută de autorități ia sfârșit, pentru că Vitoria știe să conducă discuția cu abilitate și dezvăluie împrejurările crimei. Din nou, iese la iveală relația specială dintre cei doi soți: munteanca oferă detalii pe care numai un individ prezent ar fi putut să le știe, ceea ce îi înspăimântă pe ucigași, care marturisesc împrejurările omorului. Scena se desfășoară într-un ritm alert și subliniază rolul femeii în îndeplinirea actului justițiar, chiar dacă brațul care îl lovește pe ucigaș este acela al lui Gheorghică.

Caracterizarea personajului principal

- Personajul complex este realizat prin tehnică basoreliefului și individualizat prin caracterizare **directă și indirectă** (fapte, vorbe, atitudini, relații cu alte personaje). Portretul fizic, realizat în mod direct de către narator, relevă frumusețea personajului: „Nu mai era tânără, dar avea o frumusețe neobișnuită în privire”, „ochii îi străluceau [...] în dosul genelor lungi și răsfrânte în cârligașe”.

Relația dintre două personaje

- Vitoria și Nechifor Lipan sunt țarani de sub munte, cu așezări sociale, economice și deprinderi de viață caracteristice oierilor. Structura lor sufletească este însă rezultatul unui lung proces formativ de viață, în care comportamentul își trage seva din obiceiuri și tradiții străvechi. Ei se definesc unul pe altul, prin iubirea care îi leagă definitiv, peste accidentele firii lor omenești, și prin rolurile pe care și le asumă.

Concluzie

- În concluzie, romanul „Baltagul” aparține tradiționalismului interbelic prin temă (monografia satului moldovenesc de la munte, lumea arhaică a păstorilor), prin motive literare (botezul, nunta, înmormântarea) și prin valorificarea mitului transumanței, fiind o creație literară ce uimește prin originalitate și profunzime.